
Το κορίτσι — ένας εν δυνάμει συντελεστής στη διαδικασία της ανάπτυξης

Της Mona Korashy*

Ο τρόπος που έγινε δεκτή η γέννησή μου ήταν τελείως αρνητικός. Η μόνη θετική πλευρά του γεγονότος ότι ήρθα στον κόσμο, όπως την είδε ο πατέρας μου, ήταν πως ίσως θα κρατούσα το «κακό μάτι» μακριά από το μεγαλύτερο αδελφό μου. Ενώ όταν γεννήθηκε ο πιο μεγάλος αδελφός μου, έγινε δεκτός με βροχή από χαιρετιστήριες βολές και με γιορτές που κράτησαν για μέρες.

Σα μικρό κορίτσι, είχα προσέξει ότι η προσοχή της οικογένειας, και από τους δυο γονείς μου, στρεφόταν κυρίως προς τους αδελφούς μου. Αυτό περιελάμβανε τα πάντα: από τη διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους μέχρι τη φροντίδα για τη σταδιοδρομία τους και τα δικαιώματά τους στην οικογενειακή περιουσία. Τέλος, τους έβλεπαν σαν τους κύριους φορείς του οικογενειακού μας ονόματος.

Η ιστορία αυτή δείχνει το πατριαρχικό σύστημα που ακόμη κυριαρχεί στην κοινωνία της Αιγύπτου παρά την εξωτερική μας εμφάνιση σαν ανοιχτών και φιλελεύθερων ατόμων. Αν και κάπως μετριασμένα στην Αίγυπτο οι αξίες αυτές είναι μέρος της καθημερινής τάσης απέναντι στη ζωή στον αραβικό κόσμο. Οι αξίες αυτές, αν και μπορεί να προέρχονται από παρερμηνεία θρησκευτικών πεποιθήσεων, είναι αναπόσπαστο μέρος της αραβικής κουλτούρας και έχουν καθολική εφαρμογή — τόσο στις ισλαμικές, όσο και στις χριστιανικές οικογένειες — σε κάθε κοινωνικό επίπεδο.

Στις περισσότερες αιγυπτιακές οικογένειες ο πατέρας είναι εκείνος που παίρνει τις αποφάσεις και δίνει την «άδεια». Ουσιαστικά, όλη η εξουσία συγκεντρώνεται στο αρσενικό μέλος, ανεξάρτητα από τις ικανότητες και τις δυνατότητες του θηλυκού μέλους της οικογένειας.

Σε πολλές αγροτικές περιοχές της Αιγύπτου, και πιο πολύ στην Άνω Αίγυπτο, όπου η κοινωνία είναι πολύ συντηρητική, δεν είναι καθόλου ασυνήθες να βρεις ένα 13χρονο κορίτσι να παντρεύεται τον 25χρονο εξάδελφό της — ένας γάμος συμφωνημένος ίσως από την οικογένειά της αρκετά χρόνια πριν. Σε κάθε περίπτωση, το κορίτσι θα παντρευτεί όποιον διαλέξει η οικογένειά της.

Την έχουν στερήσει από τη βασική εκπαίδευση όπως και από κάθε συμμετοχή στις ευρύτερες εμπειρίες της ζωής, και την έχουν περιορίσει να έχει σαν μόνη αποστολή να μεγαλώνει παιδιά και να φρον-

τίζει το νοικοκυριό, πιστεύοντας πως ο άνδρας της είναι αυτός που φέρνει το ψωμί στην οικογένεια. Έτσι, οι όποιες ικανότητες της μένουν εντελώς ανεκμετάλλετες και αγνοημένες. Το να επιλέξεις να μείνεις στο σπίτι και να αφιερώσεις όλη σου την ενεργητικότητα σ' αυτό, είναι βασικό σου δικαίωμα. Αυτό που θέλω να πω είναι ότι οι γυναίκες για τις οποίες μιλάω δεν έχουν επιλογή.

Το βιβλίο *Khul Khaal* της Nayra Atiyya, στο οποίο πέντε Αιγύπτειες γυναίκες διηγούνται την ιστορία της ζωής τους, μας δίνει μερικά δραματικά, αλλά πάντως τυπικά παραδείγματα πάνω σ' αυτό το θέμα.

Ακούστε αυτά τ' αποσπάσματα:

«Ένα βλέμμα αποδοκιμασίας από τον πατέρα μου μπορεί να σε κάνει να κατουρηθείς απάνω σου. Είναι πολύ αυστηρός και συντηρητικός. Όταν εμείς τα κορίτσια ζητήσαμε να πάμε στο σχολείο, εκείνος απάντησε πως τα κορίτσια που πάνε στο σχολείο δε μαθαίνουν να φροντίζουν σωστά τα σπίτια τους και τραβούν την προσοχή των ανδρών στο δρόμο πηγαίνοντας στο σχολείο και γυρνώντας, και έτσι αρνήθηκε να μας στείλει. Τ' αδελφια μου, ο Yehia και ο Fouad και ο Ezzo όλοι πήγαν στο σχολείο».

«Κάποια στιγμή ο ξάδελφός μου από τη μεριά της μάνας μου ήρθε να ζητήσει το χέρι της Lolla από τον πατέρα μου. Ο πατέρας μου αρνήθηκε. Αλλά πανούργος καθώς είναι, δεν το είπε στη Lolla, αλλά θέλησε να την ψαρέψει και να της επιβάλει τη θέλησή του. Έτσι μια μέρα τη φώναξε και της είπε «Ο ξάδελφός σου θέλει να σε παντρευτεί. Σε ζητά κι ένας άλλος ξάδερφος, και ο Fouad. Ποιον θα προτιμούσες»;

Τη ρώτησε λοιπόν να του πει ποιον διαλέγει, και αν και στην αρχή εκείνη του είπε πως δεν ήθελε να παντρευτεί κανέναν, όταν το ξανασκέφτηκε του είπε: «Για να σου πω την αλήθεια πατέρα, θα προτιμούσα τον Waleed, τον ξάδερφο από τη μεριά της μάνας μου». Ο πατέρας μου επανέλαβε «Θα προτιμούσες τον Waleed, ε;» και άρχισε να τη δέρνει. Ήθελε να την κάνει να πέσει στα γόνατα και να της δείξει ποιος ήταν το αφεντικό».

Ο πατέρας μου φώναζε: «Θα παντρευτεί το Fouad και θα πει κι ένα τραγούδι», που σήμαινε πως η Lolla θα 'κανε ότι ήθελε αυτός χωρίς να μπορεί να κάνει ούτε κιχ, ακριβώς σαν το ζώο που προορίζεται για σφαγή. Έτσι, πεσμένη στα γόνατα, η Lolla

είπε: «Εν τάξει πατέρα, θα πάρω το Fouad. Το ίδιο μου κάνει».

Το βιβλίο «*Khul Khaal*» κυκλοφόρησε για πρώτη φορά το 1984.

Παρά το ότι στην αιγυπτιακή κοινωνία το έθιμο είναι το ψωμί να το βγάξει ο άνδρας, υπάρχει και η άλλη όψη. Οι γυναίκες εργάζονται αν χρειάζεται να ενισχύσουν το οικογενειακό εισόδημα. Στην πραγματικότητα, συχνά η γυναίκα, η ίδια, επιλέγει να βγει και να ζητήσει δουλειά με μειωμένο ωράριο για να τσοντάρει στα καθημερινά έξοδα του νοικοκυριού. Όμως, θα το κρατήσει μυστικό από τον άνδρα της για να μην τον ντροπιάσει... Η δουλειά της δεν είναι κάτι για το οποίο μπορεί να αισθάνεται περήφανη.

Όπως είπα ήδη, οι συντηρητικές αιγυπτιακές οικογένειες δίνουν προτεραιότητα στη μόρφωση των αγοριών τους. Όσα κορίτσια πάντως είναι αρκετά τυχερά για να πάνε στο σχολείο θα βρουν και εκεί να εφαρμόζονται ύπουλα μέσα στην τάξη τα μοντέλλα άνδρα/γυναίκας που έχουν δει και στα σπίτια τους. Το κορίτσι το διαχωρίζουν από τ' αγόρια συμμαθητές της, και τα σχολικά της βιβλία είναι γεμάτα εικόνες που επαναλαμβάνουν πως η θέση της γυναίκας είναι μόνο στο σπίτι. Το σεξιστικό εκπαιδευτικό μας σύστημα είναι ασφαλώς ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες που διαιωνίζουν τη νοστορπία που υπάρχει στην Αίγυπτο για άνδρες και γυναίκες.

Οι ψυχολογικές επιπτώσεις αυτών που περιέγραψα σκοτίζουν το μυαλό. Η ανάγκη για ανδρική προστασία και στήριξη κάνει τους άνδρες απαραίτητους στις γυναίκες στην Αιγυπτιακή κοινωνία. Οι γυναίκες αισθάνονται κυριολεκτικά χαμένες χωρίς ανδρική υποστήριξη. Ήταν πάντα κάτω από υπερπροστασία, χωρίς ποτέ να έχουν εκτεθεί στις εμπειρίες της ζωής. Σαν αποτέλεσμα, από κοινωνική δειλία περιορίζονται στην καθημερινή ζωή που άλλοι έχουν διαλέξει για αυτές και δεν έχουν συνείδηση των δυνατοτήτων και των ικανότητων τους. Ακριβώς αυτό το τελευταίο, ότι δηλ. «δεν έχουν συνείδηση των δυνατοτήτων και των ικανότητων τους είναι που βρίσκω εξαιρετικά απογοητευτικό. Εξ αιτίας αυτού ακριβώς οι γυναίκες οι ίδιες διαιωνίζουν την τωρινή πραγματικότητα. Οι ίδιες οι γυναίκες λένε πως είναι καλύτερα γι' αυτές να μείνουν στο σπίτι, πως αν ο άνδρας νοιάζεται πραγματικά τη γυναίκα

του δεν θα την αφήσει να βγει από το σπίτι για να κάνει οτιδήποτε.

Τι μπορούμε λοιπόν να κάνουμε για ν' αλλάξουμε αυτή την κατάσταση; Κατά τη γνώμη μου, το πρόβλημα βρίσκεται βασικά στο εκπαιδευτικό μας σύστημα και στο σύστημα των κοινωνικών μας αξιών. Αλλαγή μπορεί να έρθει μόνον από μια συνολική αντιμετώπιση, που να περιλαμβάνει το σπίτι, τους θρησκευτικούς και εκπαιδευτικούς θεσμούς και την κυβέρνηση. Οι αναγκαίες αλλαγές πρέπει ν' αρχίσουν από την παιδική ηλικία.

Το εκπαιδευτικό σύστημα χρειάζεται πλήρη αναθεώρηση, αλλά αυτό θα πάρει πολύ καιρό. Πρέπει να εφαρμοσθούν προγράμματα δημιουργικά, χωρίς διακρίσεις φύλου, και οι δάσκαλοι πρέπει να εκπαιδευτούν ξανά. Πριν ακόμη ληφθούν αυτά τα μέτρα πάντως, πρέπει να λυθεί το βασικό πρόβλημα που να γίνουν αρκετά σχολεία για όλο τον πληθυσμό.

Αλλαγές όμως μέσα στο σπίτι μπορούν ν' αρχίσουν αμέσως. Εδώ, τα ΜΜΕ μπορούν να παίξουν πολύ σημαντικό ρόλο. Οι συσκευές τηλεόρασης φθάνουν σε όλη την αστική και αγροτική Αίγυπτο, και οι οικογένειες τα βράδια είναι κολλημένες σ' αυτές για τις ντόπιες σαπουνόπερες.

Αυτές οι τελευταίες μπορούν ν' αποτελέσουν ένα τέλειο όχημα μεταφοράς θετικών μηνυμάτων προς τους γονείς. Αυτά τα μηνύματα θα μπορούσαν σταδιακά ν' αλλάξουν τις αντιλήψεις που υπάρχουν για το τι μπορούν και τι δε μπορούν να κάνουν τα κορίτσια και οι γυναίκες.

Τέλος, η Κυβέρνηση πρέπει να κοιτάξει προσεκτικά και να δει πως οι τωρινές αντιλήψεις επηρεάζουν την οικονομία της χώρας και τη γενικότερη εξέλιξή της. Σε χώρες όπου τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα των γυναικών παραγνωρίζονται, η απώλεια εργατικού δυναμικού μπορεί να φτάσει μέ-

χρι 50%. Σκεφτείτε τι μπορεί να σημαίνει αυτό σε παραγωγικότητα. Σκεφτείτε τι θα μπορούσε να γίνει για την οικονομική και την κοινωνική ανάπτυξη ενός έθνους αν τα κορίτσια και οι γυναίκες είχαν τις ευκαιρίες που τώρα τους αρνούνται, αν τους επέτρεπαν να ανακαλύψουν όλες τις δυνατότητές τους και να διαλέξουν το δρόμο τους στη ζωή.

Οι Αιγύπτιες γυναίκες είναι απίστευτα δημιουργικές, και δε δεσμεύονται από αυστηρούς κώδικες ηθικής όπως συμβαίνει σε άλλες αραβικές χώρες. Στην Αίγυπτο, για παράδειγμα, οι γυναίκες μπορούν να οδηγούν αυτοκίνητο και μπορούν επίσης να εκπροσωπούν τη χώρα τους στο εξωτερικό. Στα πλαίσια του Αραβικού κόσμου η Αίγυπτος είναι σχετικά προοδευτική όσον αφορά τη συμμετοχή των γυναικών στην κοινωνία. Έχουμε γυναίκες υπουργούς, βουλευτίνες, επί κεφαλής οργανισμών και επιχειρήσεων. Αυτές ήταν οι τυχερές γυναίκες που τους δόθηκαν βασικά δικαιώματα και ευκαιρίες. Για την πλειοψηφία όμως αυτά τα δικαιώματα και οι ευκαιρίες δεν υπάρχουν ακόμη. Θάθελα να πω ότι η μειωμένη εκπροσώπηση των γυναικών είναι ένα παγκόσμιο πρόβλημα και γι' αυτό και είμαστε σήμερα εδώ και το συζητούμε.

Ο πληθυσμός της Αιγύπτου είναι σήμερα περίπου 58 εκατ. και μεγαλώνει περισσότερο από 2% κάθε χρόνο. Το μισό αυτού του πληθυσμού είναι γυναίκες. Το 1984 η συνολική εργατική δύναμη της Αιγύπτου είχε υπολογιστεί σε 14,361,300. Απ' αυτούς, μόνο 3,998,300 ήταν γυναίκες. Αλλά ο αριθμός αυτός δεν περιλαμβάνει τις γυναίκες των οποίων η δουλειά δεν υπολογίζεται επίσημα. Τέτοιες εργαζόμενες γυναίκες είναι για παράδειγμα όσες απασχολούνται στη γεωργία, γυναίκες μικροπωλητές στο δρόμο, νοικοκυρές, και όσες απασχολούνται στο σπίτι για διάφορες μικρές

βιοτεχνίες κ.λπ. Οι γυναίκες αυτές κερδίζουν το ψωμί τους αυτοδύναμα, και με δική τους πρωτοβουλία. Οι οικονομικές πιέσεις τις ανάγκασαν να βγουν και να βρουν τρόπους για να συντηρήσουν τον εαυτό τους. Σ' αυτές περιλαμβάνονται γυναίκες που δεν έχουν ανδρική υποστήριξη καθώς και όσες βοηθούν στη συντήρηση των οικογενειών τους. Και πάλι σημειώνω ότι αυτά γίνονται από ιδιωτική, όχι κρατική πρωτοβουλία, και γι' αυτό το κίνητρο είναι πολύ ισχυρό.

Στην Αίγυπτο υπάρχει κάποια ανησυχία για τον αριθμό των κοριτσιών που αφήνουν το σχολείο. Αυτή είναι μια ομάδα κοριτσιών που η κυβέρνηση θα μπορούσε να φροντίσει, με εξειδικευμένα εκπαιδευτικά προγράμματα, να τα προετοιμάσει για ουσιαστική συμμετοχή στη μελλοντική ανάπτυξη της χώρας.

Η παρουσίαση αυτή δεν αφορά την προνομιούχο μειοψηφία. Μιλώ για την πλειοψηφία των γυναικών και των κοριτσιών που ζουν στη φτώχεια. Οι γυναίκες αυτές είναι άξιες και ικανές, και μόνον το να τα βγάζουν πέρα κάθε μέρα είναι κατόρθωμα. Δυστυχώς η αξία τους δεν υποστηρίζεται ούτε από την κοινωνία, ούτε από την Πολιτεία. Όταν τους δοθεί η ευκαιρία και η υποστήριξη που τους χρειάζεται, οι γυναίκες αυτές έχουν μια σημαντική συμβολή στην ανάπτυξη της Αιγύπτου.

Αυτό που προπαντός χρειάζεται τώρα είναι αλληλεγγύη μεταξύ των γυναικών, για να γίνουν οι αλλαγές για τις οποίες υπάρχει απελπιστική ανάγκη.

Μετάφραση: Λιλή Κουράκου

---

* Η Mona Korashy είναι μέλος Δ.Σ. της Δ.Ε.Γ.